Samařan aneb bližní na cestě

Původ materiálu
Ludmila Mikšíková Míchalová
Pořadí v lekci
35

Téma

Jak pomáhat? Můj bližní je ten, kdo je mi blízko, kdo potřebuje moji pomoc.

Cíl

Děti se seznámí s pojmem bližní. Pomůžeme jim na příkladech poznat, jak je důležité pomáhat, a co znamená Ježíšova výzva: Jdi a jednej také tak! Děti se učí, co znamená, být milosrdný.

Pro učitele

Biblický text: L 6,32–36; L 10,25–37

Výkladové poznámky

Kázání na rovině: zvláštní Lukášův pojem oproti Matoušovi (kázání na hoře), Ježíš káže na rovině, na místě, které je dobře přístupné všem, otevřené do všech stran, do všech zemí.

Milosrdenství: ústřední téma Ježíšovy výzvy: *Buďte milosrdní jako je milosrdný váš Otec* (L 6,36) — dosl. „stávejte se těmi, kdo se slitovávají…“ V celém oddíle jde o to, aby se milosrdenství začalo dít prakticky mezi lidmi. Tam, kde by nás třeba nenapadlo: ve vztahu k nepřátelům; k těm, kdo nás nenávidí, proklínají, hanobí. Do těchto vztahů, které jsou často ovlivněny předsudky, negativními zkušenostmi či emocemi, vnáší Ježíš novou perspektivu a ukazuje na Otcovo milosrdenství. Lukáš nám ukazuje, že zde jde o postoje a praktické kroky, jak milosrdenství naplňovat.

Farizeus Ježíše zkouší. Jako by si chtěl ověřit Ježíšovy postoje a názory. Zkouší, zda ho nenachytá. Ve svých teologických názorech se shodnou, a tak farizeus pokračuje dál a chce po Ježíši znát přesnou definici či vymezení, kdo je můj bližní.

Řeč v podobenství: podobenství je velmi starý literární druh. Je to řeč v obrazech, která nás díky srovnání může poučit, ukázat nový pohled, vyprovokovat k přemýšlení a srovnat si Ježíšův nárok se svým životem.

Zákoník: Odborník, vzdělanec, znalec židovského Tenachu, tj. Tóry, knih Proroků a Spisů (soubor knih Starého zákona), něco jako dnes profesoři teologie.

Bližní: Ježíš ukazuje, že bližní je prostě ten, kdo je nám blízko a nezáleží na rase, vyznání nebo národnosti. Může to být ten, kdo potřebuje pomoci. Židé chápali bližního především jako svého soukmenovce a příslušníka stejné národnosti. Ježíšův nárok, kdo znamená bližní, je mnohem širší a tím provokativní.

Samařan: Pro Židy ten, kdo není z našich, kdo je vírou a tradicí jinde. V Ježíšově době žili Židé a Samařané relativně v pokoji, ale spíš vedle sebe, než spolu v lásce. Samařané mají svůj chrám na hoře Gerizím, v očích Židů tedy nejsou pravověrní, jsou to dvě skupiny, které se spolu nebaví (viz J 4,9). V podobenství hraje hlavní roli právě Samařan, on jediný je pohnut soucitem (dosl. hnut milosrdenstvím — tento výraz jinak označuje pouze Boží slitování). Ve vyprávění je jeho postava překvapením, pointou příběhu. Učiní vše, co postižený potřebuje. Jeho pomoc je praktická, účinná. Prokázal lásku, která nehledá vlastní bezpečnost a zajištění. Neptá se, kdo je zraněný, nekalkuluje dopředu, zda mu bude vděčný a zda se mu vrátí vynaložené náklady.

Kněz a Levita: Oba se zraněnému vyhnuli, když ho cestou uviděli. Zřejmě se vraceli domů po vykonané službě v chrámu. Mohli mít pro své jednání rituální důvody (Lv 21,1). Zraněný nejevil známky života, kněz a levita nemohli bez bližšího kontaktu s ním zjistit, je-li živý či mrtvý. Bylo pro ně důležitější, aby se neposkvrnili, než poskytnutí pomoci. Kněz a levita sloužili v jeruzalémském chrámu zejména jako zpěváci, hudebníci, učitelé a obětníci.

Ježíš odpovídá na zákoníkovu otázku otázkou. Zákoník si měl odpovědět sám, kdo je v podobenství bližní. Dovádí jej ke zjištění, že pomoc druhému člověku se nemá na nic omezovat ani vázat. Zákoník tak přichází na nemilé zjištění, že zbožnost a dodržování zákonů ještě nezaručí lásku k bližnímu. Nakonec Ježíš dává příkaz: *Jdi a jednej také tak!* Láska k člověku je výrazem i mírou lásky k Bohu. Ježíš ukazuje, že i pokud si člověk o sobě myslí, že je blízko Bohu, ale přitom je daleko svému bližnímu, tak se může hluboce mýlit.

Úskalí

Podobenství předat dětem tak, aby se jeho obsah a provokativní i překvapivá pointa nevytratila. Aktualizovat postavy zákoníka, kněze, levity a Samařana, aby bylo jasné, co znamená bližní.

Ve vyprávění by nemělo zapadnout, že Samařan byl hnut soucitem, že byl milosrdný, stejně jako je milosrdný Bůh k nám. To je Boží nárok a přání, jak se mají lidé mezi sebou chovat: nechat se hnout milosrdenstvím.

Pro děti

Předškoláci

S dětmi se společně uvítáme, posadíme se do kroužku a rozprostřeme před ně dlouhý úzký hnědý pruh látky nebo šátek, který znázorňuje cestu.

Uvedeme jej: Děti, dneska si budeme povídat o jedné cestě. O cestě, která vedla z Jeruzaléma do Jericha. Co najdeme na cestě? Děti hádají a říkají své nápady.

Pochválíme je: Ano, tohle všechno na cestě můžeme najít. My si společně teď naši cestu dozdobíme kamínky. Vezmeme košík s kamínky. Při kladení kamínků na cestu zodpovíme otázky: Děti, kdo vám pomáhá? Kdo z dětí, chce odpovědět, vezme kamínek a položí jej na cestu.

Každá odpověď jeden kamínek. Až se vystřídají všechny děti, ptáme se dál: Komu pomáháte vy a jak? Děti opět odpovídají a kladou při každé odpovědi na cestu kamínky z košíku. Můžeme vzít kamínků více a ze zbytku kamínků, pak cestu ozdobit.

Máme před sebou cestu, pro nás je to cesta, jak pomáhat. V dnešním příběhu, který uslyšíme, taky půjde o pomoc. Na cestu položíme biblickou postavičku, která znázorňuje, že je zraněná, leží, tváří k zemi.

Pak převyprávíme jednoduše příběh o Samařanovi.

Společně vyrobíme plakát: Jak můžu pomáhat. Na veliký balicí papír napíšeme doprostřed nápis: Jdi a jednej také tak! Dětem rozdáme čtvrtky a zadáme jim, ať namalují, jak máme pomáhat. Můžeme použít barvy, pastelky, fixy. Namalované čtvrtky dětí potom nalepíme na společný plakát a dozdobíme.

Na závěr se opět posadíme do kolečka, dáme doprostřed plakát. Na místě můžeme mít stále cestu s kamínky, jen změníme postavičku pocestného, ze zraněného bude opět pocestný, který může chodit. Společně se pomodlíme a poprosíme, ať dokážeme dobře pomáhat.
V modlitbě použijeme nápady dětí z plakátu.

Pomůcky: Dlouhý úzký hnědý šátek nebo pruh látky, košík s různými kamínky, tvrdý balící papír, čtvrtky, pastelky, fixy, barvy, lepidla.

Mladší školní děti

Začátek stejný jako u předškolních dětí, při kladení otázek jen přidáme třetí otázku: Komu byste rádi pomohli, ale je to těžké?

Dětem ukážeme dva obrázky, na jednom je kluk, pěkně a moderně oblečený, takový frajer. Na druhém obrázku je kluk, který se právě popral. Neupravený, rozcuchaný, špinavý a uplakaný. Obrázky si buď sami nakreslíme, nebo najdeme v časopise nebo na internetu. Dětí se zeptáme, s kým by se raději kamarádili? Po tom, až se děti vyjádří, řekneme, proč ten uplakaný kluk vypadá tak špatně. Právě se totiž zastal svého slabšího kamaráda, kterému ostatní větší kluci ubližovali, a sám přitom jednu schytal. Zatímco ten druhý upravený kluk dělal, že nic nevidí a svého kamaráda v tom nechal. Ještě jednou se zeptáme, s kým byste se chtěli kamarádit?

Ne všechny věci, které se zdají na první pohled jasné, tak jasné jsou. Poslyšte jeden příběh, který vypráví o pomoci. O tom, kdo se může stát naším bližním. Náš příběh začíná otázkou. Otázkou, kterou položil Ježíšovi jeden člověk, aby jej zkoušel. Chtěl se dozvědět, co si Ježíš myslí. A tenhle člověk, zákoník, se Ježíše zeptal: Kdo je můj bližní? Odpoví nám na něj příběh, který se stal na naší cestě.

Byl jeden člověk, který cestoval z Jeruzaléma do Jericha. Šel pěšky a měl děsnou smůlu, přepadli ho banditi. Ti ho okradli, zbili a nechali ležet zraněného na cestě. Chudák leží polomrtvý a nezbývá než čekat, jestli mu někdo pomůže. Sám si pomoct nedokáže.

Tou cestou šlo hned několik lidí. Podívejme se, co se stalo dál. První byl kněz. Kněz byl člověk, který sloužil v tehdejším chrámu. Měl důležitou práci, aspoň si to myslel a nechtěl, aby se ušpinil. A tak toho ubožáka obešel a pokračoval ve své cestě dál. Jako druhý tudy šel levita, přišel ke zraněnému, uviděl ho, ale ani on s ním nechtěl mít nic společného. Oklikou ho obešel a šel si po svých. Oba ti muži, sloužili v chrámu lidem a Pánu Bohu, mohli usilovat o to, aby byli Bohu blízko a dělali všechno správně, tak jak se má. Ale když měli šanci to ukázat, jako by neviděli a nechápali.

Třetí člověk, který tudy šel, byl Samařan. Cizinec, ostatní se s ním moc nechtěli bavit, byl nejen cizí, ale i divný. Židé si to o něm mysleli, byl divný, protože byl jiný. Ale právě tenhle Samařan uviděl polomrtvého člověka a bylo mu jej moc a moc líto. Řekl si: *Takhle jej tady přece nemůžu nechat!* Sehnul se nad ním, omyl jeho rány vínem a olejem, aby se lépe zahojily. Obvázal jej, naložil na svého mezka a odvezl do nejbližšího hostince. I tady se o něj postaral, všechno zaplatil a dokonce hostinskému řekl: *Postarej se o toho ubožáka, a jestli to bude stát víc, zaplatím to, až se tudy budu vracet.*

A teď se vrátím k otázce ze začátku: Co myslíte, který z těch tří byl pro toho ubožáka bližním?

Děti odpovídají, navedeme je na otázku, proč právě Samařan byl bližní? Kdo je pro nás bližní? Je to ten, kdo je nám právě nablízku, ten kdo potřebuje pomoci. Děti pochválíme a ujistíme je v tom, že pomáhat ostatním je důležité. I nám mnoho lidí pomáhá, i nám pomáhá Bůh, a chce, abychom tak jednali i mezi sebou.

I se školními dětmi lze udělat plakát: Jak můžu pomáhat.

Další aktivita na uvedení tématu: Kdo je můj bližní? Tuto aktivitu můžeme dělat místo společného plakátu. Položíme kolem naší cesty obrázky a fotky různých lidí, měly by být hodně pestré: děti, staří lidé, krásní lidé, modelky, zpěváci, herci, sportovci, nemocní, postižení. Jde o to, aby výběr fotek byl pestrý a kontrastní. Pak dětem zadáme, aby vybraly jednu fotku toho, kdo je jim sympatický? Další fotku, kdo je jim nesympatický, koho se třeba bojí a proč? Děti pochválíme za jejich výběr, ale nijak nesoudíme, fotky položíme zpátky kolem cesty. Pak jim položíme otázku: Kdo myslíte, že je váš bližní? Necháme dětem prostor k diskuzi, opět použijeme fotografie kolem cesty. Děti pak navedeme na Ježíšovu výzvu: Jdi a jednej taky tak. Nejde o to, dokázat rozlišit, kdo je můj bližní a kdo už ne. Takto bychom se ptali vlastně špatně, jde o to stávat se bližním pro ostatní, pro lidi kolem mě, pro lidi, kteří potřebují pomoci. V té chvíli by měly padnout všechny hranice a předsudky. Děti vyzveme, aby naše fotografie ještě doplnily, kdo potřebuje naši pomoc, kdo je naším bližním. Kdo v našem okolí potřebuje pomoci?

Také tuto aktivitu můžeme zakončit společnou modlitební chvílí a prosit o to, abychom se pro ostatní stávali lidmi nablízku. Komu konkrétně můžeme pomoci, shrneme ze společné diskuze.

Pomůcky: Dlouhý úzký hnědý šátek nebo pruh látky; košík s různými kamínky; tvrdý, balící papír; čtvrtky, pastelky, fixy, barvy, lepidla; obrázek kluka frajera; obrázek kluka, který se popral; obrázky nebo fotografie z časopisů a novin různých lidí.

Starší školní děti

Postupujeme stejně jako u mladších školních dětí. U starších dětí můžeme podobenství přečíst přímo z Bible.

Pokud děti rády hrají, tak po vyprávění si s dětmi můžeme podobenství zahrát.

První varianta: Rozdáme role na papírcích: kněz, levita, Samařan a zraněný. Děti můžou pracovat ve skupinkách a mají vymyslet, proč se jejich postava zachovala tak, jak se zachovala? Co ji k tomu mohlo vést? Jde o to, aby děti hledaly vnitřní motivaci daných postav.

Druhá varianta: Rozdáme dětem pomůcky: talár nebo klobouk, tričko s nápisem Charita nebo Diakonie a šátek, který se dá uvázat jako turban, obvazy. Děti mají podobenství přehrát podle dnešní doby. První postava kněze, dnes postava faráře nebo nějaké vážené osoby, druhá postava levity jako charitativního pracovníka, třetí Samařan jako muslim se šátkem a zraněný. Dětem rozdáme role a rekvizity a vybídneme je, ať se pokusí domluvit a ztvárnit, jak by se takový příběh odehrál asi dnes.

Třetí varianta: S předchozími rolemi i rekvizitami vytvoříme s dětmi živý obraz. Jde o to tělem, svým postojem, mimikou vyjádřit a zachytit danou roli.

Nakonec dětem zatleskáme!

Pomůcky: Papírky s rolemi, klobouk nebo talár, tričko s nápisem Charita nebo Diakonie, šátek na turban, obvazy.

Přesah

Každý rok bývá udělována Cena Michala Velíška za hrdinskou pomoc. Michal Velíšek se v roce 2005 zastal neznámé ženy, kterou někdo ohrožoval pistolí a sám byl při tom zastřelen. Na www.adra.cz jsou informace o této ceně i krátká videa představující oceněné lidi.

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Jdi a jednej také tak! (L 10,37)

Rituál

Pro lukášovské příběhy se bude hodit zpracování refrénu písně *Má duše Boha velebí*. Můžete ho buď recitovat nebo zpívat.

Solo: Má duše Boha velebí

Všichni: chválu vzdává

Solo: Pánem je nejen na nebi

Všichni: Buď mu sláva!

Okénko do bohoslužeb

Farář či farářka může dětem předat rekvizity na divadlo: talár či klobouk, tričko s nápisem Charita či Diakonie, turban a obvazy. Děti nalákáme na podobenství, které uslyší. Budou k němu potřebovat všechny zmíněné rekvizity. Až se vrátí zpět na bohoslužby, můžou divadlo zahrát ostatním.

Pokud máme v nedělní škole jen menší děti, předáme jim zatím prázdný plakát, kde je uprostřed nápis: Jdi a jednej také tak! Vyzveme děti, aby plakát společně vytvořily z vyprávění, které uslyší. Až se vrátí zpět na bohoslužby, můžou svůj plakát představit.

Ježíšova podobenství zaznamenával už evangelista Matouš. Ovšem i evangelista Lukáš zapsal několik velmi podařených podobenství. Některá z nich Matouš ani Marek neznali. Dnešní podobenství odpovídá na veledůležitou otázku: Kdo je můj bližní?

Modlitba

Pane Ježíši, řekl jsi: Jdi a jednej také tak! Kéž to dokážeme, kéž jsme nablízku lidem, kteří potřebují naši pomoc. Pane, dávej nám prosím dost síly, odvahy i laskavosti, stávat se pro ostatní bližními. Amen

Odkaz na pracovní list
3/3 Posvěť se jméno tvé - Podobenství o milosrdném Samařanovi
14 Dát se pohnout milosrdenstvím
Kam dále
Hofmanová, Jana: Milosrdný Samařan. (katechetická příprava z cyklu Církevní rok)
Pivoňka, Petr: Dát se pohnout milosrdentsvím. (katechetická příprava z cyklu Po…
Graaf, Anne de: Milosrdný Samaritán. (z knihy Příběhy z Bible; deti.vira.cz)
Šebková, Jitka: Boží království v podobenstvích. (cestykatecheze.cz)
Odkaz na píseň
Pomoz mi, můj Pane, abych nežil planě
Za ty, kdo hladem trpí a bídou (EZ621)
Odpusť (EZ688)
Nové přikázání (SV364)
Ubi caritas et amor
Kdo na kolenou klečí, vídá dál
Cílová skupina
Předškolní
Mladší školní
Starší školní
Katechetické cykly
Dál přece nejdeme sami III (S Markem + S Matoušem a Lukášem)
Biblický odkaz (kat)
Lukáš 6,32–36
Lukáš 10,25–37